

Maleïts poetes!

Biel Mesquida cridava: "No tens ous, Roig!". Fum i barra lliure, dimarts 12 d'abril a la Sala Nitsa. Al seu costat, Raimon Obiols s'exclamava: "Els discursos dels polítics tenen més vigència que els dels poetes". La pista de ball, plena a vessar. L'Editorial Empúries celebrava deu anys d'existència. Convidats il·lustres de la vella guàrdia: López Raimundo, Benet, Portabella o Canellas. L'alcalde i el conseller de Cultura. I crítics, artistes, papallones, paparres... A l'escenari, Albert Roig, nét de picapedrers i proxenetes, poeta multipremiat i polemitzador nat, declama un fax inclòs al seu darrer llibre *El gos del poeta*, compilació victoriosa de tots els articles que aquests darrers anys han trasbalsat les aigües manses de la literatura catalana. Era un fax del Taller Lluàtic, dos illencs *desfasats* que carreguen contra Roig i el seu "simulacre de dissidència", contra "l'escòltisme paidòfil de Batista i Roca", contra "la xusma insignificant d'arrossegats per dins la xona seca de Clementina Arderiu" i *tutti quanti*. Aquella nit d'equívocs coincidien tres poetes emergents: Albert Roig, Enric Casassas i Carles Hac Mor. Edats diferents, estètiques contraposades però una mateixa actitud vital: a contravent, prescindint d'un poder polític que va sentenciar els exabruptes llegits per Albert Roig amb una frase escarida de Pasqual Maragall: "Aquest noi és un ingenu".

Després de les copes, els discursos i les encaixades, poetes i polítics tornaven als seus ambients respectius. Al matí següent, la nebulosa de l'alcohol ingerit faria oblidar a tots els presents l'originalitat d'aquella festa. En aquell ambient carregat, s'havia produït una trobada inusual. Per primera vegada, els nous corrents poètics apareixen davant una selecta representació del catalanisme, que contemplava aquest fenomen com si es tractés d'una pallassada sense més importància. Potser sí. O potser no. El cas és que una colla heterogènia de poetes, crítics, editors i assessors culturals ha aconseguit, en menys de cinc anys, que la poesia catalana esdevingui de nou referent de qualitat en el conjunt de la literatura catalana.

L'esgotament de la novel·la. El noucentisme dels vuitanta ha seguit fins al paroxisme la vella consigna de Carles Riba promulgada el 1925 en l'assaig *Una generació sense novel·la*: si els poetes ja havien definit la llengua literària, havia arribat l'hora dels novel·listes. Des de la reinstauració de l'autonomia, la política cultural en l'àmbit literari s'ha centrat en la consolidació d'un mercat cultural amb una bateria de

Mentre el noucentisme agonitza sota el pes d'unes infraestructures inacabades i una ideologia esgotada, un còctel estrambòtic de poetes emergents i traficants culturals es reinventa, per als noranta, una sensibilitat modernista on tot és qüestionable menys l'absoluta llibertat del creador.

novel·listes eficaços per a fer rendible tota estructura comercial destinada a la normalització lingüística. I sobre aquest criteri obsessiu –"èxits, calen èxits", que proclama Guitart– s'ha arribat a un miratge ben allunyat del mirall noucentista.

Com a testimoni *infiltrat* en la indústria editorial, Oriol Izquierdo, director literari de Proa, ha sofert la tesi d'aquest noucentisme comercial: "La consolidació del mercat s'ha confós amb la solidesa d'una cultura. Maria Mercè Roca, Mossèn Ballarín o Isabel Clara Simó venen molt, però si ens deixem enlluernar pel tiratge oblidarem que al vèrtex més alt de la piràmide literària hi ha sempre la poesia i un determinat tipus de creació que no es vol tenir en compte des de les institucions. Mimar la novel·la ha suposat desatendre la poesia". Les conseqüències d'aquesta política massiva tenien una rèplica cruel a les pàgines de *Lletra de canvi*. A finals de 1989, un especial d'aquesta revista literària recull sota un títol feridor –"La literatura és en una altra banda"– les conseqüències d'una inflació de títols que, camuflats sota l'allau de catàlegs editorials, amagaven les misèries d'una literatura mediocre.

Aquest noucentisme convertit a la devoció del *best-seller*, lluny de l'exquisit elitisme del noucentisme dorsità, rebia les primeres rebentades a finals dels vuitanta quan un seguit de nuclis crítics exploraren, més enllà de *Lletra de canvi*, un capgirament de tendències en la literatura catalana. L'experiment, l'estratègia o la guerra literària se centraria en l'àmbit de la poesia perquè és al parnàs català on aquesta aglomeració de provocadors considerava que es produïa una anomalia insostenible: el predomini d'una determinada estètica i d'unes determinades patums que reduïen a la marginalitat una colla de poetes notables. L'epítet d'aquesta ombra llibresca el posava Joan Ferraté en una recopilació d'entrevistes –*Opinions a la carta*– publicada a Empúries, l'altaveu habitual: "...el que es va voler fer a la Renaixença, i sobretot al noucentisme, és a dir, establir la literatura catalana com una cosa normal no ha estat aconseguit". En la ferida oberta d'aquesta fotuda obvietat, la sang i el fetge són plat de cada dia.

I aquests són els cuiners: El duet Albert Roig-Xavier Lloveras, els crítics Julià Guillamon, David Castillo o Manel Ollé, el triangle amical Izquierdo-Subirana-Torner, el nucli KR-TU Altaió-Guerrero, el patriarca Joan Ferraté i tants d'altres francitradors recopilats a *El gos del poeta* han mantingut sovint un esperit bel·ligerant sota la invocació de la santa triada Riba-

Carner-Foix, una tríade sorgida d'aquell primer noucentisme, el veritable, sobre el qual s'ha bastit l'atac a qualsevol reinvençió noucentista. Els Jocs Florals de Barcelona, la denominada poesia de l'experiència i la seva presumpta tríade clònica: Joan Margarit, el poeta arquitecte, Francesc Parcerisas, el poeta ressenyador, i Àlex Susanna, el poeta editor. Contra aquests molins de vent, s'ha lliurat el singular combat interior, mort per falta de polèmica. Al final d'aquest periple s'ha assolit la valoració d'una vella-nova esquadra de poetes *maleïts*. I tot just després d'aquesta guerra mai declarada en l'àmbit literari, el noucentisme a l'engròs –infrastructures, infraestructures!– tancava el seu cicle eufòric amb la dimissió d'Oriol Bohigas.

Així es rematava una impressió que s'estén com una taca d'oli entre creadors de tota mena: Aquest noucentisme d'infraestructures assolirà el seu cicle històric el 2000 hipotecat en les seves obres sempre inconcluses. I en el marasme ideològic, es dibuixa una mena de modernisme,

Un quartet per al desvari: El verdaguerià Enric Casassas al costat de Jordi Pope, poeta inedit cèlebre pels seus recitals, acompanyen per a EL TEMPS la parella de poetes sabotejadors Roig-Lloveras.

anàrquic i epidèrmic, cultivat des dels marges de la ciutat, en la perifèria territorial, arrelat en circuits alternatius on predomina l'oralitat del poeta, l'intercanvi entre expressions artístiques i les apostes de risc, factors tots ells que comencen a tenir cert pes dins el mercat cultural. I, com recorda Vicenç Altaió, aquest estrany modernisme té el millor avantatge: és barat. Com ho és la poesia dels poetes amagats. Entre ells i alguns futurs mandarins, es fonamenta l'ofensiva crítica dels darrers vuitanta i els primers noranta que ha desballestat un panorama literari on des d'ara val, i molt, la cita de Dylan, traduïda per Casassas: "No importa què tinguis a dir, sempre hi ha algú que t'entén".

Submergits emergents. En aquesta estratègia de desblocatge 1991 representa l'anunci de tots els canvis. Un organisme d'investigació cultural, el KRTU, sorgit del magí de la comissió assessora per a la modernització, depenent del conseller Guitart, organitza una operació de re-

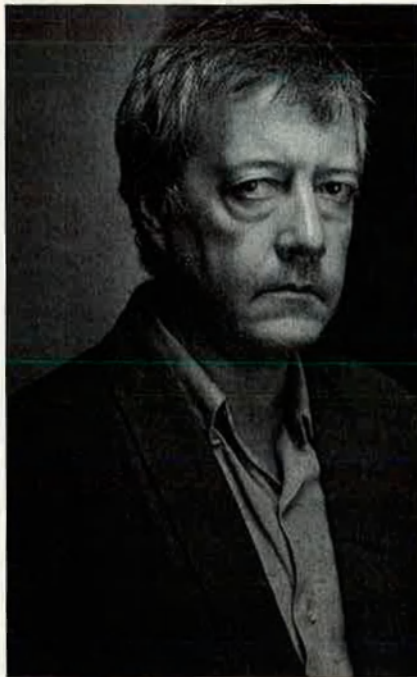
visionisme històric transcendent: *Literatures submergides*, “una bibliloteca mòbil de revistes i publicacions de creació del 1968 ençà” que posa en circulació un mite estabornit: l'*underground*, la contracultura, la psiquedèlia, aquells fenòmens expansius que es produeixen al redós de l'agitació política i social dels setanta: còmic, *mail art*, *fanzines*, *plaquettes*...

Comissariat per Julià Gullamon en la part literària i per Glòria Picazo en la part artística, aquest rescat de glòries pretèrites posava en circulació un seguit de noms que semblaven enterrats en la més estricta marginalitat. L'abast de l'operació depassava qualsevol flaca nostàlgica. Guillamon no amagava l'ou d'aquella exposició-rescat i anunciava, pròfetic, que els noms d'aquell catàleg tenien títol de futur: *La literatura que vindrà*. Res del que es va fer a l'entorn d'aquesta exposició era gratuït. El 1991 eren temps madurs per espolsar la catifa poètica nacional. Els dos grans corrents en què s'havia esquematitzat –i caricaturitzat– la poesia catalana oferien senyals d'esgotament i els crits d'alarma eren cada cop més constants.

Aquella “confabulació pueril” entre Ferrater i Gil de Biedma, que Ferrater argumentava en una entrevista pòstuma a *Serra d'Or* al juny de 1972 –“un poema ha de tenir com a mínim el mateix grau de sentit que té una carta comercial”– es convertia, al pas dels anys, en un potipoti d'influència anglo-saxona, etiquetat com a poesia de l'experiència, o de l'autenticitat. Una deriva que tindrà certa preminència en certàmens literaris i catàlegs editorials, en forma d'onada ferrateriana desplegada per un nombre de predicadors consolidats: Francesc Parcerisas, Ramon Pla o Isidor Cònsul. Sempre com a divisa, la “llegibilitat” que exigia el noucentisme populista dels vuitanta. Però només Martí i Pol, com a excepció absoluta, aconseguirà travessar la ratlla que exigia el poble.

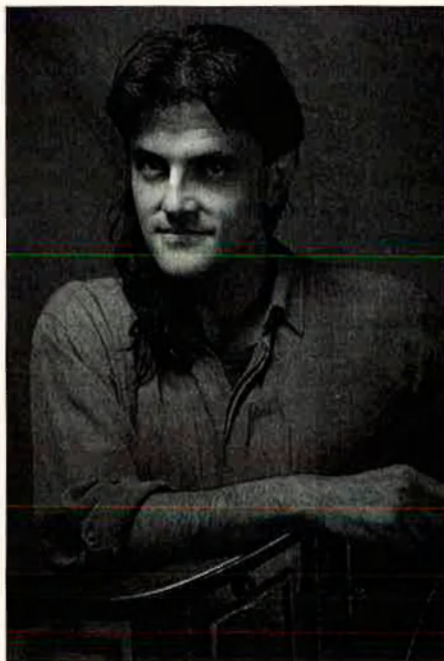
La foguerada contra la poesia de l'experiència –“la poesia normal, la poesia tranquil·la, la gran poesia” que demanava Joan Margarit– creixia en cercles cada cop més concèntrics, però els lectors *emprenyats* també abominaven d'altres clixés: entre les branques sorgides de la tradició avantguardista –textualista-formalista-experimentalista– abundaven els subproductes de l'escola foixiana-brossiana, amb empelts de Papasseit. La recerca dels poetes lliures, vells i nous, es convertia en l'imperatiu de tota una colla de lletraferits amants del rebombori cultural. Els signes es multiplicaven: El 1989, David Castillo es treia de la màniga *Ser del segle*, la primera antologia de *nous* poetes que arriscava en apostes de futur: Andreu Vidal –Carles Riba, el 1992, per *L'animal que no existeix*– o Jordi Cor-

CARLES FARGAS

Dalt, el lleidatà Carles Hac Mor. S'ha arrossegat per totes les batalles poètiques del país. El seu torn també s'acosta.

Baix, Perejaume. És un dels valors poètico-pictòrics més sòlid d'aquesta eclosió maleïda.

nudella, últim representant jove, esmunyedit i llegendari, d'un país que llegia els clàssics. Encara funcionava el suplement de cultura del *Diari de Barcelona*, *Artics*, i el degoteig de malcontents anava fent forats.

I cal tornar de nou al 1991. Les *Literatures submergides* rasquen la superfície literària. Entre el 2 i el 5 d'octubre, KRTU organitza unencontre al Centre de Lectura de Reus: *Esriptura i combinatòria*, un calaix de sastre per parlar d'avantguardes escapçades i escriptors arraconats. Vicenç Altaió, el traficant d'idees, adoba el terreny per a la revifalla dels poetes folls. Convidats per la Conselleria de Cultura, fotografiats en resplendent blanc-i-negre i convertits en centre d'estudi i reflexió, el rei de bastos; Enric Casassas, i un grapat de jòquers (el pintor Perejaume, lo barroc Albert Roig o Marcel “Lou Reed” Pey, l'inharmònic Jordi Ribas) emergeixen al món de l'edició, vinculats ja a Empúries, gràcies a les complicitats literàries que es van establir a Reus. Però n'hi ha més que es fan conèixer: el vigatà Víctor Sunyol, l'incombustible Patrick Gifreu i aquest músic de juguines encisades que és Pascal Comelade... En aquell entorn es va generar una “comunió d'interessos” que pocs mesos després tindria com a resultat un manifest contra els Jocs Florals truffat de signatures eclèctiques.

Les pinyes florals. Submergits, emergents i encimbellats van firmar *Jocs florals 1992: darrer comunicat per ara*. Gairebé tots, inclús Ramon Pla Arxé i un insòlit Vázquez Montalbán. Aquell maig s'havia vessat un got ple de llet agra: La “renovació radical” del certamen va consistir en el lliurament d'un milió de pessetes a un poema no inèdit d'Alex Susanna mentre que les afinitats entre certs mantenidors i el premiat es van considerar d'un “gremialisme i amiguisme descarat”. Per molts dels firmants no es tractava d'eliminar els Jocs Florals, sinó de passar les factures endarrerides de la societat secreta dels poetes: tornar punyalades antigues, travetes recents o crítiques massa àcides.

El debat va morir abans de néixer. La *poesia de desvari*, “*capitaneados éstos por Enric Casassas y Albert Roig*” i la de l'experiència, “*con Susanna y Parcerisas en el pesacante*”, com etiquetava Pi de Cabanyes a *La Vanguardia*, toquen circuits diferents i viuen vides gens paral·leles. Susanna i els altres ja van decidir fa dos anys que no anirien al camp de batalla. No accepten les condicions d'aquesta guerra, diuen.

La desaparició o “neteja a fons” dels Jocs Florals que exigien els

signants del manifest s'ha produït enguany d'una manera ben simple: convertint els Jocs en un premi fort del circuit normal. Un milió per a una obra inèdita. Les fabuloses pinyes entre modernistes i noucentistes sobre els Jocs Florals no s'han produït, però aquella sotragada primaveral va afavorir l'aparició d'un perillós duet de psicòpates: Albert Roig-Xavier Lloveras, dos fanàtics de la poesia disposats a matar i morir per al seu propi calendari d'agitació poètica, traçat des de 1989.

Lloveras ja tenia el Carles Riba de *Les illes obstinades* i a Roig li havia tocat l'Ausiàs Marc per *Que no passa*. Ara, pensaven, encara que la fessin grossa els escoltarien. I van idear tres llibres carnívors: El 1992, *L'estiu de les paparres*, escrit per Albert Roig, obria el foc de la reben-tada. 123 pàgines de fúria literària i col·latge periodístic on repassava, amb esperit maligne, les patologies de la lírica catalana. Els al·ludits van fer veure que no el llegien i el *libel* no va

tenir rèpliques, però Roig va aconseguir que l'*agitprop* poètic recuperés un lloc d'honor en la informació cultural.

L'any següent, des d'una perifèria carregada de raons, el bisbalenc Lloveras i el tortosí Roig exaltaven els seus poetes a *L'artista de la paraula*, una antologia "renovadora" de poesia catalana del segle XX que no incloïa cap Brossa, Espriu, Salvat-Papasseit o Bartra i encimbellava dos rars destacats: Blai Bonet i Miquel Bauçà, una feréstega escola mallorquina exiliada fora del món i qüestionada molt sovint per la crítica habitual. El cicle es tanca el 1994 amb *El gos del poeta*, la col·lecció d'articles de batalla que reunia peces de tots els franc-tiradors.

La llibertat de publicar ha estat conquerida, però Roig i Casassas han generat una coalició de maleïts a l'entorn de les seves *festes modernistes* que espanta aquells aliats de la causa poètica que volien ser interlocutors únics dels noranta. S'albiren noves cleques... Oriol Malló

...I el primer fou Casassas

Insubornable i intransferible, l'eclosió poètica d'Enric Casassas Figueras ha consolidat la penetració d'una estranya fornada d'autors maleïts.

És, malgrat ell, el fenomen Casassas. El poeta-poeta que sintetitza, sota el seu barret de copa, el decàleg que obre l'explosió dels noranta: "populisme, psiquedèlia i romanticisme", en paraules del seu company musicòleg Mingus B. Formentor. I poesia per damunt de tot. Fill de patum, plançó d'Isabel de Villena —"els successors de l'Institut-Escola"—, convicte d'anarquisme "postclàssic" —Estudiants Llibertaris de Catalunya i Balears, Societat Anònima. 1973—, universitari impossible —"aprenia a jugar a xinos al bar, a seguir el ritme de la rumba i a fumar porros"— i practicant no esgotat de la utopia personal. Un sol premi honorífic i molta obra desembussada: *La cosa aquella*, *No hi érem, el poble del costat* i a punt *Començament dels començaments i ocasió de les ocasions*. Petits homenatges com aquest:

FOIX

El meu capell duu capell
I tu la pell de la pell

Comencem, doncs.

—Ara tothom es reinventa aquesta història de l'*underground* barceloní i m'emprenya una mica. Jo només tinc els meus records personals i no puc parlar

objectivament ben bé de res. Era un moviment que anava de la política fins a l'art i va passar a ser només artístic fins que al final ja no era ni moviment. Ens vam quedar quatre penjats i proud.

—*Es va generar realment un model de vida alternatiu?*

—S'intentava. Es feia a mínims però funcionava. Ara acaba de morir Pau Maragall, que havia fet organitzacions de presos, de vídeos comunitaris, de telèfons d'informació alternativa durant el postfranquisme.

—*I Pau Riba n'ha fet memòria.*

—Amb raó. I la història que va treure certa premsa sobre les seves relacions amb una ionqui es va utilitzar per anul·lar-lo. Quan jo el vaig conèixer, no era germà de cap alcalde. Era un dels elements més actius d'aquella Barcelona, però al final va ser víctima d'un joc polític a dues bandes. Prefereixo no parlar-ne perquè fa mala sang.

—*La seva Barcelona ha desaparegut.*

—Allò continua d'alguna manera. A la millor, ara han estat els punks, els *squatters* els que continuen aquesta història.

—*Però el punk no tenia massa a veure amb vosaltres.*

—Els punks van ser els primers a dir-me *hippy* i m'ho deien en pla despectiu,

però des del primer dia jo vaig tenir molt clar que érem els mateixos.

—*En quin sentit?*

—S'havien canviat l'uniforme per guanyar el mateix enemic.

—*Però negaven un futur que vosaltres no us negàveu.*

—Nosaltres dèiem: tot és present. Ells deien: no hi ha futur. No vol dir el mateix? Depèn de com t'ho prenguis.

—*Quan t'hi aboques a la poesia?*

—Coincideix quan torno de fora, després de l'amnistia. Havia estat tres anys per Montpeller i a Nottingham. I observo que a Barcelona havia començat el punk i vaig pensar: coi, aquesta forma de crear! Vinga, som-hi. Una mètrica senzilla, paraules directes. Ho diré en veu alta! Abans, jo estava completament aïllat del món literari. Els recitals me'ls feia jo dins el cap, però, de fet, estava assajant.

—*Quan fas el pas?*

—Quan, de cop, ja no hi ha ni tribus ni comunes ni res i llavors em vaig centrar més en l'acció a nivell artístic. Passar del pamflet als poemes.

—*Hi havia tribunes?*

—Ens les vam inventar. A tothom li semblava que la poesia era una cosa suau i ornamental, doncs au, després ja s'ho trobaven.